

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

Munkavállalók Csoportja

**„A lehetetlent azonnal teljesítjük
a csodákra egy kicsit várni kell”**

MUNKAERŐ-PIACI REFORMOK ÉS A „FOG- LALKOZTATÁSI CSODA” NÉMETORSZÁGBAN

Matthias Knuth, Institut Arbeit und Qualifikation

Universität Duisburg-Essen

Ezt a tanulmányt Matthias Knuth készítette az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság által kiírt pályázati felhívásra. A tanulmányban szereplő információk és nézetek a szerző(k) álláspontját képviselik, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság hivatalos véleményét. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság nem vállal felelősséget a tanulmányban foglalt adatok helyességéért. Sem az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság, sem a nevében cselekvő személyek nem vonhatók felelősségre a tanulmányban szereplő adatok esetleges felhasználásáért.

Összefoglalás

Németországban 2002 és 2005 között átfogó munkaerő-piaci reformokat hajtottak végre, amelyek megcáfolták a német „reform-fáradtság” korábban elterjedt képzetét. E reformok szűkebb értelemben vett *munkajogi* részesezése azonban igen csekély, lényegében arról volt szó, hogy a keresőképes korban lévő munkanélküliek és rászorulóknak szociális juttatási és mobilizációs rendszerét egy *munkalapú* stratégia irányába alakítsák át. A szóban forgó reformok rendkívül vitatottak voltak, és átforgalmazták a német pártpolitikai erőviszonyokat.

Nem sokkal a reformokat követően *trendfordulat* következett be a német munkaerőpiacon: A *munkanélküliség* csökkent, a társadalombiztosítási járulékfizetés alá eső *foglalkoztatás* mértéke újra nőtt, és a 2008–2009-es pénzügyi és gazdasági válság idején a német munkaerőpiac rendkívül ellenállónak bizonyult. Azóta a német gazdaság annyira sikeres, hogy egyre inkább gazdasági egyensúlyzavarokkal kapcsolatos aggodalmakat kelt Európában. Ugyanakkor a szomszédos európai országokban egyre erősebbé válnak azok a törekvések is, amelyek a Németország által választott, sikeresnek vélt út követésére és német mintájú strukturális reformok végrehajtására irányulnak, abban a reményben, hogy ily módon hasonló sikerek érhetők majd el.

Az időbeli egybeesés arra utal, hogy csakugyan a munkaerő-piaci reformok tekinthetők a német munkaerőpiacon bekövetkezett trendfordulat okának, és a negatív következményeik tekintetében gyakorolt kritika hatékonyságukra való tekintettel lényegében visszautasítható. A valóságban azonban a *munkaerő-piaci reformok hatása sokkal kisebb* a feltételezettnél. A munkanélküliség csökkenése a zsugorodó munkaerő-tartalékokra, a lelassult termelékenységre és a munka volumenének több főre való elosztására vezethető vissza, a munkanélküliség szerkezetének ellentmondásos elemei azonban megmaradtak. A német munkaerőpiac 2008–2009-es válság alatt mutatott meglepő teljesítménye olyan konstellációkon és mechanizmusokon alapul, amelyek inkább az „összehangolt” népgazdaság hagyományos modelljéhez való gondolati visszatérésnek (Hall és Soskice 2004) köszönhetőek, mintsem a munkaerő-piaci reformok neoliberális szellemének. Azonban *a reform negatív hatásai is kisebbek voltak* a kritikusok által feltételezettnél: bár a bérek stagnálása, a bérek közötti fokozódó egyenlőtlenség, az alacsony bérezésű szektor növekedése és az atipikus foglalkoztatási formák terjedése kétségkívül illeszkedik a reformok logikájához, ezek a tendenciák már évekkel ezelőtt megkezdődtek, sőt némelyikük a reformokat követően még veszített is erejéből. A tartalmilag és az adott időszakot tekintve a reformok számlájára írható hatások közül a kölcsönzött munkaerő és az ún. mini-munkahelyek növekedését említhetjük.

Ezért abból indulunk ki, hogy a „Hartz” névvel fémjelzett munkaerő-piaci reformok mellett két további alapvető intézményi változtatást kell figyelembe venni: a *foglalkoztatás és nyugdíj közötti átmeneti időszak reformját* és a *kollektív szabályozások csökkenő kötelező érvényét*. A reálbérek stagnálása, a bérek közötti fokozódó egyenlőtlenség és mindenekelőtt a termelési és szolgáltatási ágazat bérszintjének egymástól való eltávolodása szempontjából a kollektív szerződések rendszerének

gyengülése sokkal fontosabb, mint a munkaerő-piaci reformok. Ebben a tekintetben kérdéses az is, hogy a német export sikerei valóban a bérek visszatartásán alapulnak-e, amelynek hatása a kiviteli termelési ágazatokban sokkal kevésbé veszélyes, mint a szolgáltatási szektorban, és hogy egy jobban a belső keresletre összpontosító stratégia nem vezetett-e volna végső soron nagyobb mértékű foglalkoztatáshoz. - A foglalkoztatás és a nyugdíj közötti átmeneti időszak reformja hozzájárult ahhoz, hogy az idősek foglalkoztatottsági aránya Németországban nagyobb mértékben növekedett, mint bármely más uniós tagállamban. A reform a 2008–2009-es válság alatt ráadásul elzárta a vállalatok számára azt a hagyományos utat, hogy a személyzeti állományukat előnyugdíjprogramok révén igazíthassák ki, és arra kényszerítette őket, hogy a külső rugalmasság helyett az addiginál nagyobb mértékben összpontosítsanak a munkaerő hasznosításának belső rugalmasságára. A fiatalokhoz képest az idősek számára azonban nem nőtt annak valószínűsége, hogy új foglalkoztatási viszonyt teremtsenek. Az idősek foglalkoztatásának növekedése lényegében azt jelenti, hogy a foglalkoztatottak meglévő foglalkoztatási kereteik között idősödnek, és magasabb életkorig maradnak a vállalatnál, mint korábban született társaik.

Mit mondhatunk el tehát összegzésképpen a munkaerő-piaci reformokról? Szemmel láthatólag felgyorsították *a munkanélküliségből a foglalkoztatásba vezető átmenetet*. A tartósan munkanélküliek foglalkoztatásai esélyei azonban ennek során nem javultak. A gyorsító hatás a rövid ideig munka nélkül lévőkre korlátozódik, akik még kapják a biztosítási formában folyósított munkanélküli segélyt, és el akarják kerülni az igényjogosultsági vizsgálattal járó alapellátásba való lecsúszást. Ugyanezen okból nőtt a foglalkoztatottak munkanélküliségtől való félelme és így kompromisszumkészségük is, munkahelyük megtartásáért cserébe tehát a korábbinál nagyobb áldozatokat is hajlandóak vállalni. Ez hozzájárult a 2008–2009-es válság leküzdéséhez. Ez a félelem azonban a munkavállalók kockázati hajlandóságát is csökkenti. A munkaerő összgazdasági *fluktuációja* a gazdasági és foglalkoztatási növekedés ellenére csökkent. Az egy adott munkaviszonyban átlagosan *eltöltött idő* a rugalmas foglalkoztatási formák előretörése ellenére is nőtt. A német munkaerőpiac mobilitási teljesítménye következtésképpen rosszabbodott. A munkaerő-piaci reformok által keltett félelem mellett ennek oka valószínűleg abban keresendő, hogy a kezdő fizetések az újonnan létesített munkaviszonyokban csökkenő tendenciát mutattak.

A munkaerő-piaci reformok következtésképpen hozzájárultak ahhoz, hogy a kínálat-kereslet megváltozott viszonyainak jelei (csökkenő munkaerő-potenciál növekedő foglalkoztatás mellett) eddig még nem jutottak el a piaci szereplőkhöz, és a munkaerő-piaci szűk keresztmetszetekkel kapcsolatos fokozódó panaszok ellenére sem csapódnak le a munkaerő árában. Ez a bőségesen rendelkezésre álló pénztőke ellenére a racionalizációs nyomás csökkenéséhez, a teljesítmény lassulásához és a beruházások gyengüléséhez vezet.

A német út összességében ezért nem követendő példa. Ez azonban nem zárja ki, hogy egyes elemi alkalmasak lehetnek arra, hogy más országokban gazdagítsák a reformlehetőségekkel kapcsolatos ötletek tárházát.

Európai Gazdasági és Szociális Bizottság

Munkavállalók Csoportja

Rue Belliard 99

B – 1040 Brüsszel

A Munkavállalók Csoportjának titkársága

Telefon **+32 2 546 99 32**

Fax **+32 2 546 97 55**

E-mail **gr2@eesc.europa.eu**

Internet **www.eesc.europa.eu/gr2**

